

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

Яновської Вікторії Петрівни

на дисертаційну роботу Торопової Владислави Ігорівни

«Забезпечення інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах цифрової економіки», що подана на здобуття

ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

(галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки)

Актуальність теми дисертаційного дослідження

На сьогоднішній день активне впровадження цифрових інновацій кардинально трансформує традиційні бізнес-процеси і створює технологічний базис для інноваційної модернізації залізничних компаній. За рахунок впровадження цифрових інноваційних рішень залізничні компанії отримують низку переваг, пов'язаних із удосконаленням операційних процесів, покращенням якості транспортно-логістичного обслуговування клієнтів і розширенням переліку послуг, забезпеченням високої гнучкості та адаптивності діяльності підприємств до вимог ринку.

Водночас, незважаючи на високу потенційну ефективність цифрових інноваційних рішень, підприємства залізничного транспорту України не достатньо використовують резерви цифровізації для подолання назрілих у галузі проблем і стимулювання якісних прогресивних змін. Повноцінну реалізацію цифрових трансформацій на підприємствах залізничного транспорту наразі обмежує низька результативність існуючої моделі їх інноваційного розвитку та невідповідність інструментів її реалізації сучасним цифровим змінам. Як результат, цифрові трансформації в галузі мають локальний характер і поступово наростає інноваційний розрив між рівнем технологічності українських підприємств залізничного транспорту та інших суб'єктів світового ринку залізничних перевезень.

З огляду на зазначене, вельми актуальною і доречною з практичної точки зору є дисертаційна робота Торопової Владислави Ігорівни, присвячена розробленню теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо забезпечення інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах цифрової економіки.

Про актуальність даного дослідження свідчить і його взаємозв'язок з науковими програмами і пріоритетними напрямками розвитку підприємств залізничного транспорту в трансформаційних умовах їх функціонування.

Наукові результати і висновки дисертаційного дослідження використано при виконанні ініціативної науково-дослідної роботи на базі Українського державного університету залізничного транспорту за темою «Забезпечення інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту України в умовах трансформації середовища» (номер державної реєстрації 0121U110459), де автором розкрито теоретичні положення інноваційної діяльності в умовах цифровізації, запропоновано концептуальний підхід до забезпечення інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту, розроблено методичний підхід до оцінки послідовності впровадження роботизованих технологій, а також розкрито інтелектуальну систему кадрового забезпечення інноваційного розвитку галузевих підприємств.

Дисертація виконувалася відповідно до основних положень Стратегії АТ «Укрзалізниця» на 2019–2023 роки (затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 591-р), Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року (затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р), Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року (затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертація Торопової В. І. ґрунтується на комплексному, системному підході та характеризується належним рівнем наукових узагальнень. У праці застосовуються різноманітні методи: порівняльний аналіз і графічний метод, морфологічний аналіз, систематизація і класифікація, логіко-діалектичний, абстрактно-логічний, структурно-функціональний, експертний і розрахунково-аналітичний методи дослідження.

Структура дисертації характеризується логічністю викладення матеріалу, що дозволило дисертантці послідовно розглянути всі окреслені питання. Мета відповідає темі дослідження. Задачі дослідження логічно слідує з поставленої мети та безпосередньо пов'язані із отриманими дисертанткою елементами наукової новизни. Об'єкт і предмет дослідження визначено згідно науково-методичних вимог до дисертаційних робіт. Наукове дослідження складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 370 сторінок, з яких основний текст – 234 сторінки. Матеріали дисертації проілюстровано 69 рисунками, 37 таблицями та містять 6 додатків. Список використаних джерел налічує 406 найменувань.

Основні положення та результати дисертаційної роботи відображено в 20 наукових працях, серед яких: 1 колективна монографія, 7 статей у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття у наукових періодичних виданнях інших держав, 11 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Підтвердженням наукової обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційної роботи є впровадження її положень в практичну діяльність підприємств залізничного транспорту.

Про значний рівень обґрунтованості положень дисертації дозволяють стверджувати і нижче зазначені її теоретичні та прикладні розробки, пропозиції і висновки.

У першому розділі роботи дисертанткою проведено ґрунтовне дослідження сучасного стану та проблем підприємств залізничного транспорту (стор. 31–65), що дозволило ідентифікувати тенденції і визначити протиріччя інноваційного розвитку підприємств залізничної галузі України (стор. 66–67).

Проведений комплексний аналіз сучасних інструментів цифровізації соціально-економічних систем і досвіду реалізації цифрових змін світовими залізничними компаніями (стор. 68–93) дозволив встановити основні періоди цифрової трансформації підприємств залізничного транспорту (стор. 94–96) і обґрунтувати доцільність забезпечення цифрового симбіозу підприємств залізничної галузі з іншими учасниками процесу створення інновацій та коадаптації суб'єктів, технічних систем і технологічних рішень.

Вивчення підходів до змістовного наповнення інноваційної діяльності та її складових понять, а саме «інновація», «інноваційний процес», а також еволюції моделей інноваційного процесу (стор. 97–117) стало підґрунтям для розкриття принципів організації інноваційної діяльності в умовах цифровізації, складових інноваційного процесу, пріоритетних зон цифровізації інноваційної діяльності та факторів забезпечення її ефективності (с. 118–123). Це склало основу теоретичних положень інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту.

Ґрунтуючись на дослідженні процесів цифровізації, інтелектуалізації, роботизації та екологізації, а також наукових положеннях інноваційної діяльності суб'єкта господарювання в умовах становлення цифрової економіки, розроблено концептуальний підхід до забезпечення інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту. В основі даної авторської пропозиції знаходиться цільова матриця інноваційного зростання підприємств галузі, сформована в межах дуального простору забезпечення та реалізації їх інноваційної діяльності (с. 127–152).

Розкриття змісту поняття стратегії інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту та її ключових видів і з'ясування підходів до

розроблення таких стратегічних ініціатив стало базисом для формування моделі стратегічного управління інноваційним розвитком підприємств залізничної галузі, побудованої на основі синтезу системного, синергетичного і рефлексійного підходів, що передбачає створення інтелектуально-координаційного відділу та реалізацію координаційно-рефлексивного механізму управління інноваційною діяльністю (с. 153–178);

Обмеженість фінансових ресурсів підприємств залізничного транспорту для реалізації проєктних ініціатив обумовила потребу в формуванні методичного забезпечення процесу відбору пріоритетних для впровадження інноваційних проєктів. На основі ґрунтовного аналізу існуючих підходів до оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів і з'ясування вимог держави та підприємств залізничного транспорту до роботизованих технологій як одного з найперспективніших на сьогодні інноваційних рішень розроблено методичний підхід до оцінювання послідовності впровадження технологій роботизації і проведено оцінювання найбільш пріоритетних для впровадження технологічних рішень (с. 179–206).

Авторка влучно відзначає, що реалізація якісних інноваційних змін у залізничній галузі не можлива без вирішення проблем кадрового характеру і врахування особливостей трансформації форм та методів організації праці (стор. 209–236). Розуміючи потребу в застосуванні прогресивних гнучких інструментів управління кадровим потенціалом підприємств залізничного транспорту, дисертанткою запропоновано формування інтелектуальної системи кадрового забезпечення їх інноваційного розвитку, що сформована на засадах флексибілізації її кадрової, соціальної та інформаційної складових (стор. 237–241). Особливістю даної пропозиції є впровадження змішаного формату організації праці в процесі реалізації інноваційних проєктів підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації.

Науковий інтерес становлять авторські пропозиції щодо формування системи маркетингових комунікацій підтримки процесів реалізації інноваційних проєктів підприємствами залізничного транспорту. На основі дослідження еволюції маркетингових комунікацій, змісту даного поняття і ключових видів (стор. 242–254) авторкою зроблено висновок про ефективність застосування такого прогресивного маркетингового інструменту підтримки комунікацій в умовах цифровізації як лідогенерація. Розкриття сутності даної категорії, встановлення її характерних ознак та з'ясування ключових етапів процесу лідогенерації дозволило дисертантці розробити підхід до формування системи маркетингових комунікацій на підприємствах залізничного транспорту, в основу якого покладено інструмент лідогенерації (стор. 255–268).

Відзначаючи важливість збереження навколишнього середовища і ґрунтуючись на закордонному досвіді реалізації програм, спрямованих на зменшення шкідливого впливу діяльності суб'єктів підприємництва, у тому числі і транспортного комплексу на навколишнє середовища, авторкою розроблено механізм реалізації інноваційних проєктів екоіндустріального симбіозу на підприємствах залізничного транспорту, в основу якого покладено принципи циркулярності економічної діяльності (с. 269–299). Відзначено, що встановлення симбіотичних зв'язків, спрямованих на стимулювання процесів просування екоінновацій, забезпечення раціонального ресурсоспоживання, підвищення енергоефективності та зниження екологічного навантаження на довкілля, сприятиме ефективному використанню ресурсів, підвищенню рівня екологічної відповідальності підприємств залізничної галузі та формуванню політики їх інноваційного розвитку з урахуванням світових екологічних стандартів.

За сукупністю та рівнем викладення наукових положень дисертаційну роботу Торопової Владислави Ігорівни можна оцінити як закінчене дослідження з вагомими науковими результатами, які є достатньо обґрунтованими та достовірними.

Наукова новизна, отримана в дисертаційній роботі

Представлена дисертаційна робота Торопової Владислави Ігорівни відзначається творчим характером та містить результати, що характеризуються науковою новизною.

Рівень наукової новизни положень, висновків і рекомендацій, одержаних у дисертаційній роботі, зведено до двох груп результатів, які авторка позначила у вступі дисертації, як удосконалені та ті, що отримали подальший розвиток.

І. Серед результатів, що удосконалюють теоретико-методологічні засади забезпечення інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації економіки, варто виділити наступні:

– удосконалені теоретичні положення інноваційної діяльності на підприємствах залізничного транспорту за рахунок розкриття принципів організації інноваційної діяльності в умовах цифровізації, включення польової стадії інноваційного процесу, визначення пріоритетних зон цифровізації інноваційної діяльності і факторів забезпечення її ефективності (стор. 116–123);

– розвинуто концептуальний підхід до забезпечення інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту за рахунок представлення

цільової матриці інноваційного зростання підприємств галузі в межах дуального простору забезпечення та реалізації інноваційної діяльності і врахування цифрових, роботизованих, інтелектуальних та екологічних імперативів зростання постіндустріальної економіки (стор. 144–152). Розроблений підхід дозволить забезпечити результативність інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту;

– на основі синтезу системного, синергетичного і рефлексійного підходів сформовано модель стратегічного управління інноваційним розвитком підприємств залізничного транспорту, що передбачає створення інтелектуально-координаційного відділу та реалізацію координаційно-рефлексивного механізму управління інноваційною діяльністю (стор. 166–177). Впровадження даної моделі сприятиме узгодженню управлінських рішень та підвищенню їх якості на всіх етапах інноваційного процесу підприємств залізничного транспорту;

– з метою підвищення ефективності використання кадрового потенціалу підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації розроблено інтелектуальну систему кадрового забезпечення їх інноваційного розвитку на засадах флексибілізації кадрової, соціальної та інформаційної складових. Особливістю даної системи є впровадження змішаного формату організації праці на підприємствах залізничного транспорту в процесі реалізації інноваційних проєктів (стор. 223–241);

– для досягнення узгодженості цілей інноваційного зростання підприємств залізничного транспорту з інтересами й вподобаннями партнерів і формування на цій основі динамічної стратегії реалізації інноваційних перетворень на підприємствах галузі розроблено підхід до формування системи маркетингових комунікацій на підприємствах залізничного транспорту, що ґрунтується на впровадженні лідогенерації як інноваційного механізму конверсії потенційних стейкхолдерів в реальні і розкриває принципи та інструменти її реалізації (стор. 253–268);

– задля ефективної реалізації інноваційних проєктів екологічної модернізації підприємств залізничної галузі, підвищення рівня їх ресурсної безпеки та екологічної відповідальності запропоновано впровадження механізму реалізації інноваційних проєктів екоіндустріального симбіозу на підприємствах залізничного транспорту. Сформований на засадах циркулярності механізм розкриває суб'єктів та зміст симбіотичних зв'язків, спрямованих на стимулювання процесів просування екоінновацій, забезпечення раціонального ресурсоспоживання, підвищення енергоефективності та зниження екологічного навантаження на довкілля (стор. 286–299);

II. Набули подальшого розвитку:

– періодизація процесів цифрової трансформації підприємств залізничного транспорту, що розкриває такі еволюційні етапи, як хаотичне впровадження розрізнених цифрових рішень, локальне застосування цифрових технологій для вирішення окремих операційних проблем, систематичне та комплексне впровадження цифрових рішень, цифровий симбіоз та коадаптація суб'єктів, технічних систем і технологічних рішень підприємств залізничного транспорту. Авторські пропозиції відображають еволюційні зміни в системі інструментів та технологій реалізації цифрових перетворень на підприємствах залізничної галузі (стор. 68–96);

– з метою визначення доцільності впровадження окремих технологій роботизації розроблено методичний підхід до оцінювання послідовності впровадження роботизованих технологій на підприємствах залізничного транспорту. Запропонована методика враховує вимоги суб'єктів інноваційної діяльності до такого роду технічних рішень і передбачає поетапний розрахунок комплексного показника, в основі якого індикатори оцінювання ефективності експлуатації робототехніки за стратегічною, економічною, техніко-технологічною, екологічною та соціальною складовими (стор. 182–206).

Практичне значення отриманих результатів дослідження

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що розроблені в дисертації теоретико-методичні положення і практичні рекомендації можуть бути використані в процесі обґрунтування та реалізації напрямів інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту, а також формування екосистеми генерування та впровадження інноваційних рішень. Сукупність отриманих наукових положень доведено до рівня методичних рекомендацій і прикладного інструментарію, практичне застосування яких дозволить забезпечити результативність інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту.

Результати дисертаційного дослідження отримали практичне застосування. Зокрема пропозиції щодо формування інтелектуальної системи кадрового забезпечення інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту використано в діяльності виробничого підрозділу «Моторвагонне депо «Харків» регіональної філії «Південна залізниця» АТ «Укрзалізниця» (акт про впровадження № 21/07 від 15 червня 2023 р.), механізм реалізації інноваційних проєктів екоіндустріального симбіозу на підприємствах залізничного транспорту використано в діяльності структурних підрозділів філії «Центр з будівництва та ремонту колії» АТ «Укрзалізниця» (акт про впровадження № 311/79 від 29 червня 2023 р.), методичний підхід до оцінки

послідовності впровадження роботизованих технологій впроваджено в діяльність структурного підрозділу «Служба організації та проведення закупівель» регіональної філії «Південна залізниця» АТ «Укрзалізниця» (акт про впровадження № НХ-ПЗ/71 від 18 серпня 2023 р.).

Теоретичні та практичні розробки, запропоновані в дисертації, використовуються в навчальному процесі Українського державного університету залізничного транспорту при викладанні дисциплін «Інноваційний розвиток підприємств», «Економіка і організація інноваційної діяльності», «Інтелектуальний бізнес», «Економіка роботизованих технологій», «Управління проектами» і при виконанні кваліфікаційних робіт, що підтверджується актом впровадження від 15 травня 2023 р.

Оцінка повноти викладення дослідження в опублікованих роботах

Теоретичні положення та методичні рекомендації, викладені в дисертації, знайшли достатнє висвітлення в опублікованих за темою дослідження наукових працях. Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено в 20 наукових працях, серед яких: 1 колективна монографія; 7 статей у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття у наукових періодичних виданнях інших держав; 11 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Загальний обсяг наукових праць складає 5,1 друк. арк., з них особисто автору належать 4,2 друк. арк.

Кількість праць у повній мірі відповідає вимогам до публікації основних положень дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Особистий внесок дисертантки у тих роботах, які опубліковано у співавторстві, відзначений у списку праць, наведеному в дисертації.

Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційної роботи були оприлюднені авторкою на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях: Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика (Харків, 2019); Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи (Львів, 2019); Актуальні проблеми менеджменту, фінансів та публічного управління в сучасних глобалізаційних процесах (Ірпінь, 2020); Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика (Харків, 2020); Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання (Харків, 2020); Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика (Харків, 2021); Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств

у сучасних умовах господарювання (Харків, 2021); Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні (Вінниця, 2022); Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика (Харків, 2022); Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів (Житомир, 2023); Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика (Харків, 2023).

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Вивчення матеріалів дисертації і наукових публікацій дисертантки дозволило дійти висновку щодо відсутності порушень академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації результатів дослідження.

Використання ідей, наукових результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Таким чином, дисертаційну роботу Торопової Владислави Ігорівни можна визначити як самостійну оригінальну працю, яка не містить порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до роботи

Слід відзначити достатньо високий рівень теоретичних та прикладних досліджень виконаних в роботі. Проте, оскільки деякі положення дисертацій є дискусійними, що пов'язано з означенням дисертанткою власної позиції щодо окремих досліджуваних проблем, варто зробити певні уточнення, зауваження та надати рекомендації з метою подальшого удосконалення пропозицій щодо вирішення проблемних питань даної тематики.

1. Досліджуючи в рамках п. 1.2 процеси цифрової трансформації підприємств залізничного транспорту, доцільно було б розкрити авторське бачення змісту даної економічної категорії.

2. Визначаючи цифрову корпоративну культуру як один із ключових елементів реалізації якісних цифрових трансформацій на підприємствах залізничного транспорту (стор. 96, рис. 1.23), варто було б більше уваги приділити розкриттю інструментів, впровадження яких сприятиме таким корпоративним культурним змінам на підприємствах.

3. Позитивне враження справляє розроблена модель інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах становлення цифрової економіки (стор. 151, рис. 2.6). Разом з цим потребує детальнішого

розкриття функціональне призначення цифрових платформ у межах інноваційних субекосистем підприємств залізничного транспорту.

4. На стор. 184, рис. 2.10 авторкою розкрито вимоги держави та підприємств залізничного транспорту до роботизованих технологій. Відзначаючи важливість з'ясування вимог підприємств залізничної галузі до технологій роботизації, залишилося не зрозуміло, чим обумовлена деталізація вимог держави до такого роду технічних розробок.

5. Позитивно характеризує дисертацію проведене автором дослідження напрямів удосконалення управління кадровим потенціалом підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації (стор. 367–380). Однак, робота мала ще більше переваг, якби було детальніше розкрито характерні риси, переваги та недоліки застосування інструментів адаптації кадрової політики до різного роду трансформаційних змін.

6. Викликають зацікавлення розкриті на стор. 239, рис. 3.4 особливості становлення змішаної форми організації праці на підприємствах залізничного транспорту на засадах флексибілізації. Однак, слід було б зосередитися і на конкретизації ключових завдань інноваційного розвитку підприємств залізничної галузі, зокрема щодо створення колаборативної корпоративної команди як основи забезпечення високого рівня організованості колективу.

Зазначені дискусійні положення не носять деструктивного характеру та не зменшують наукову і практичну цінність поданого дослідження.

Загальний висновок

У цілому в роботі слід визначити виконаними вимоги, що ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, визначені Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Актуальність теми обґрунтовано, мету, завдання та предмет дослідження чітко визначено. Висновки і рекомендації, які сформульовані авторкою, відзначаються науковою новизною і мають практичну значущість.

Наукова новизна та практична цінність отриманих висновків і рекомендацій дають підстави для висновку, що дисертація «Забезпечення інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах цифрової економіки» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12

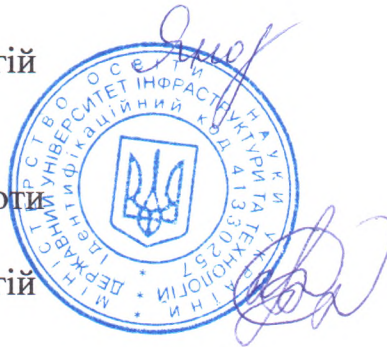
січня 2022 р. № 44, а тому її авторка, Торопова Владислава Ігорівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
професор, завідувач
кафедри економіки, маркетингу та
бізнес-адміністрування
Державного університету
інфраструктури та технологій

Вікторія ЯНОВСЬКА

Проректор
з науково-педагогічної роботи
Державного університету
інфраструктури та технологій

Юрій ДУДНИК